

3. Viter. S. Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti ekonomichnoi kompetentnosti molodshykh spetsialistiv. Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu. — 2013. — № 10.
4. Lytvynova S.H. Formuvannia informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti (IKK) vchyteliv-predmetnykiv [Elektronnyi resurs] / Svitlana Hryhorivna Lytvynova // Informatsiini tekhnolohii ta zasoby navchannia — Elektronne naukove fakhove vydannia. — 2008. — Vyp. 5. — Rezhym dostupu do zhurnalu: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em5/emg.html>.
5. Nechaieva V., Nikitina N. Do formuvannia filolohichnoi kompetentsii [Tekst] / Nechaieva V., Nikitina N.P. // Mezhdunarodnaya nauchnaya konferentsiya MicroCAD : Sektsiia № 14 — Suchasni tekhnolohii v osviti — NTU “KhPY”, 2014.[Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2014/S14/p74-p74.pdf>
6. Roziasnennia MON shchodo deiakykh pytan praktychnoi realizatsii polozhen novoho Zakonu Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» : [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247526620.
7. Filosofskiy slovar / Pod red. M.M. Rozentalya, P.F. Yudina. — Izd. 2-e. — M. : Politizdat, 1968. — 432 s.

Прийнято до друку — кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Терентьєва (березень 2015)

УДК 378.016:811.111+327

О.В. Сніговська,

старший викладач кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, кандидат педагогічних наук

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МІЖНАРОДНИКІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сніговська О.В.

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МІЖНАРОДНИКІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті автор розкриває новий підхід до визначення педагогічних умов формування міжкуль-турної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин при викладанні іноземної мови. У ракурсі дослідження потрапили: забезпечення фасилітаційного супроводу мовно-фахової підготовки студентів, систематизація та узагальнення їх знань за специфікою міжкультур-ної комунікації, а також концептуалізація етнокультурної світоглядної настанови майбутніх міжнародників — педагогічні умови, які уналежнюють ефективність розв'язання актуального завдання дослідження. Стаття уміщує визначення поняття «міжкультурна компетентність майбутніх фахівців з міжнародних відносин».

Ключові слова: міжкультурна компетентність, майбутні фахівці, напрям підготовки «Міжнародні відносини», мовно-фахова підготовка, іноземна мова.

Snigovska O.V.

FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE OF INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALISTS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

The author reveals the new approach to the defining pedagogical conditions of formation of the intercultural competence of future International Relations specialists in teaching foreign language. The article includes assurance of facilitation support in students' language speciality training, systematization and generalization of students' knowledge according to the specificity of intercultural communication as well as conceptualization of ethno-cultural world outlook within future International Relations specialists, which are effectiveness of pedagogical conditions for solving the relevant task. The article determines the concept "intercultural competence of future International Relations specialists".

Key words: intercultural competence, future specialists, "International Relations" speciality training, professional language training, foreign language.

Снеговская О.В.

ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЕЖДУНАРОДНИКОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В статье автор раскрывает новый подход в определении педагогических условий формиро-вания межкультурной компетентности будущих специалистов международных отноше-ний в процессе преподавания иностранного языка. В ракурсе исследования попали: обеспечение

фасилитационного супроводження професійно-язикової підготовки студентів, систематизація і обобщення їх знань з урахуванням специфіки міжкультурної комунікації, а також концептуалізація етнокультурної мировоззренческої установки майбутніх міжнародників — педагогічні умови, забезпечуючі ефективність рішення актуального завдання дослідження. В статті дано визначення поняття «міжкультурна компетентність майбутніх фахівців міжнародних відносин».

Ключові слова: міжкультурна компетентність, майбутні фахівці, умови підготовки «Міжнародні відносини», професійно-язикова підготовка, іноземний мовний курс.

Інтеграційні процеси в сучасних умовах розвитку глобальної інформаційної, суспільно-політичної, соціально-культурної взаємодії означили стрімке зростання міжнародних контактів між представниками різних етнічних груп, накреслили неготовність субкультур до мирного співіснування, а також привели до усвідомлення того факту, що культурні розбіжності відіграють важливу роль у професійно ділових відносинах, можуть суттєво змінити хід історичних подій. Питання професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема з міжнародних відносин, до функціонування у полікультурному середовищі й створення освітнього простору вишу, що забезпечує педагогічні умови формування міжкультурної компетентності (далі — МК), застерігаючи їх від психологічного відторгнення, культурного, політичного і релігійного насильства, конфліктних ситуацій, пов'язаних з національними відмінностями, є одним із найважливіших питань сучасної освітньої політики України.

Необхідність підготовки висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця, професійно налаштованого на міжкультурне спілкування, здатного працювати в умовах культурного різноманіття, обумовлює актуальність дослідження, оскільки «формування МК передбачає якісні зміни у ставленні студента до світоглядних доміант життя і процесу навчання на підставі становлення адекватної ціннісної картини світу, усвідомлення пріоритетної ролі міжкультурного спілкування в полікультурному освітньому просторі» (О. Гончарова, А. Маслова, 2010).

Д. Батжес зазначає, що «процес становлення компетентного в мовному відношенні члена суспільства відбувається завдяки оволодінню мовою в певних соціальних ситуаціях, відповідно до традицій і звичаїв, прийнятих у кожному суспільстві» (D. Buttjes, 1991). Отже, процес вивчення іноземних мов розглядатимемо як «інструмент полікультурного розвитку особистості тих, хто навчається, як засіб, що забезпечує людині її інтеграцію до нової суспільної ситуації» (В. Комарницька, 2009).

Впровадження етнокультурних, лінгвокраїнознавчих та історико-політичних аспектів на заняттях з іноземної мови є необхідною потребою сучасного українства, оскільки, усвідомлюючи

відмінні ознаки різних культур і толерантно до них ставлячись, студенти набувають, окрім когнітивно-лінгвістичного, ще соціально-культурного і суспільно-політичного розвитку в контексті формування МК. Отже, всебічне оволодіння іноземною мовою сприятиме професійній мобільності українських фахівців у світі, відповідаючи міжнародним вимогам до основних компетенцій сучасного працівника. Саме тому викладання іноземної мови набуває культурологічного сенсу, бо «майбутній фахівець нового типу, який володіє іноземною мовою, має здійснювати професійну діяльність на міжнародному рівні, пристосовуватись до нового засобу спілкування, пізнавати іншу культуру та осмислювати власні етнокультурні першоджерела, швидко адаптуючись у полікультурному просторі та виявляючи толерантне ставлення до чужої мови та культури» (О. Юдіна, 2009).

Мета статті — розглянути педагогічні умови, які сприятимуть формуванню означеного конструкту у межах викладання професійної іноземної мови у вишах, зокрема забезпечення фасилітаційного супроводу мовно-фахової підготовки, систематизація знань за специфікою міжкультурної комунікації, а також концептуалізація етнокультурної світоглядної настанови майбутніх міжнародників. Вирішенню поставленого завдання, що уміщує пошуки шляхів формування МК при викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням, має допомогти ретельно розроблена навчальна програма для студентів напряму підготовки «Міжнародні відносини».

Феномен МК був предметом досліджень багатьох науковців, а саме: С. Александрової, І. Бахова, Т. Бондар, О. Воєводи, Л. Воротняк, О. Гончарової, Ж. Гориної, О. Гуренко, Г. Копил, З. Курлянд, В. Маслової, І. Петрової, С. Радула, Д. Чернилевського, Н. Якси та ін. Проблематику формування МК фахівців різних напрямів у своїх працях досліджували С. Міхеєва (курортного сервісу); Ю. Бондаренко, О. Зеліковська, Г. Чередніченко, О. Фролова (економічних спеціальностей); Ю. Бжиська, Дж. Хофстед (міжнародного бізнесу); І. Грібан (фахівців зі зв'язків із громадськістю); С. Александрова (туризму); Т. Осадча, Н. Закарія (менеджерів); Т. Маркова, О. Зеленська, Т. Шмідт (військових, курсантів,

офіцерів); І. Плужник (гуманітарного профілю) та ін. Науковий доробок О. Гончарової, А. Маслової, І. Міронової, Т. Осадчої, Т. Попової, В. Тупченко набуває принципової значущості відповідно до теми нашого дослідження, висвітлюючи способи формування МК студентів в аспекті викладання іноземної мови.

МК фахівців розглядається як інструмент досягнення успіху міжкультурної синергетики. З-поміж критеріїв ефективності й оволодіння принципами міжкультурної комунікації виокремлюються: успішне виконання професійних завдань; здатність до конструктивного спілкування, передбачаючи високий рівень знань з іноземної мови, історії та світової культури; гармонійні соціальні відносини між представниками різних культур; відсутність стресових симптомів; ідентифікацію з зарубіжним суспільством. МК, охоплюючи провідні підсистеми когнітивного, емоційного і діяльного аспектів, стає необхідною характеристикою міжнародників, політологів, дипломатів та інших фахівців соціономічної галузі діяльності.

Для ефективної професійної діяльності міжнародник повинен демонструвати обізнаність із культурними передумовами сприйняття, інтерпретації поведінки представників різних традицій; знання факторів ефективності взаємодії під час реалізації дослідницької, проектної й освітньої діяльності у полікультурних умовах; міжнародних стандартів листування тощо. Він також має вирізнятися вміннями і навичками вибудувати міжособистісні відносини з урахуванням культурних особливостей учасників взаємодії; вирішувати конфлікти між представниками різних культур; конструювати професійний діалог з ними і презентувати результати діяльності на міжнародному рівні, зокрема за допомогою текстів іноземною мовою на рівні, що дає можливість брати участь у міжнародних дискусіях з професійної проблематики.

У контексті аналізу даної проблематики (за Л. Воротняк [2]) сформулюємо ознаки МК: використання інтегративного підходу до полікультурного збагачення світогляду майбутніх фахівців під час викладання іноземної мови; конструювання взаємодії на засадах «суб'єкт-суб'єктного» підходу; застосування методики співпраці з кожним студентом, звернення до його власного досвіду, спільна побудова траєкторії самовдосконалення особистості студента; віддзеркалення у спілкуванні соціокультурних потреб — діалогу, поліфонічних думок, емпатії, толерантного ставлення до інших; забезпечення студента можливістю самовизначення як представника культури; утвердження на практиці мислеформи від пізнання себе до розуміння інших; подолання суперечностей між моделюванням соціокультурної ситуації у процесі підготовки студентів та її реальними

вимогами при здійсненні професійної діяльності в умовах полікультурного простору; сприяння особистісному і кваліфікаційному зростанню майбутніх фахівців.

Враховуючи вищезазначене, тлумачимо МК майбутніх фахівців з міжнародних відносин як інтегративний системний конструкт, що відображає синтез соціокультурних, етнолінгвокультурологічних, культурно-прагматичних знань, інтегративних стратегій культурно-поведінкових практик і культурного фону в мовному контексті; інтерактивних умінь як комунікативних стратегій та моделей мовленнєвої поведінки, функціонал іншомовного ділового спілкування, вміння самопрезентації та самоіміджування; усвідомлення потенціалу соціокультурного дискурсу та концептуальної значущості етномовної свідомості для професійного самовдосконалення; усталену суб'єктну позицію щодо поліфонії етнокультурної моделі світу; національну та етнокультурну конгруентність як настанову на міжкультурну синергетику в межах парадигми Діалогу Культур.

Визначаючи педагогічні умови формування МК студентів, ми враховували, що становлення фахівця як професіонала відбувається у трьох основних напрямках. Перший напрямок передбачає формування уявлень щодо обраної ним професійної діяльності, її функцій, змісту, ієрархічної побудови, які є соціально визнаними нормами виконання професійних завдань. Поряд із професійно-орієнтованими знаннями, на формування яких спрямовується функціональна сторона професійної підготовки фахівців у вишах (знання іноземних мов) принципову значущість в контексті майбутньої професійної діяльності міжнародників має урахування лінгвокультурологічного аспекту професійного становлення фахівців, оскільки площиною міжкультурної комунікації є взаємодія декількох культур, що здійснюється шляхом використання арсеналу мовленнєво-лінгвістичних засобів. Водночас, разом із підсистемою багатовекторного спектру лінгвокультурологічних знань та функціоналом іншомовного спілкування, до фаховозначаючих характеристик міжнародника слід віднести комплекс специфічних знань, що відображають здатність до адекватного їх застосування у професійній діяльності згідно з професійними посадами і обов'язками.

Отже, важливо систематизувати та узагальнювати знання студентів щодо специфіки міжкультурної комунікації як процесу спілкування і взаємодії представників різних культур. Здатність до міжкультурної комунікації вдосконалюється переважно шляхом актуалізації потенціалу етнокультурного і лінгвокраїнознавчого матеріалу, що синтезує дані з лінгвістики, культурології, соціології, психології, історії в межах тріади «мова-людина-суспільство» і включає інформацію про реалії та концепти, відсутні в одній зі

складових соціумів, відмінностях у мовній свідомості й мовній поведінці комунікантів. У процесі комунікації лінгво- та соціокультурні особливості проявляються в концептуальній сфері на вербальному і невербальному рівнях.

Обґрунтовуючи педагогічну умову «забезпечення фасилітаційного супроводу мовно-фахової підготовки студентів», наголосимо, що на сучасному етапі модернізації системи підготовки майбутніх фахівців у вишах відбувається переорієнтація концептуальних засад і принципів конструювання освітнього середовища, зокрема поступово впроваджуються інноваційні підходи і технології побудови взаємодії у підсистемі «викладач-студент». Суб'єкт-суб'єктна взаємодія, як засадничий принцип оптимального взаємовпливу між викладачами / адміністрацією вишу та студентами, пов'язаний з посиленням уваги науковців до особливостей психолого-педагогічного (фасилітаційного) супроводу особистісного та професійного становлення майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях здійснено фундаментальний аналіз феноменології фасилітації та напрямків застосування механізмів фасилітаційного впливу в площині взаємодії суб'єктів освітнього простору. За довідниковими джерелами фасилітація є специфічним стилем спілкування, що передбачає полегшення взаємодії у процесі спільної діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу і є формою «ненав'язливої допомоги групі чи окремій людині в пошуку способів виявлення та розв'язання проблем, налагодженні комунікативної взаємодії між суб'єктами діяльності» (С. Гончаренко, 2011).

За І. Авдєєвою [1], фасилітаційна взаємодія викладача-куратора зі студентами є способом реалізації соціальної ситуації розвитку таких особистісних новоутворень, як суб'єктність, здатність до усвідомленого учіння, творчості й самоактуалізації. Соціальна ситуація розвитку розгортається в комунікативному (навчальному) процесі як система трансперсональних взаємодій і взаємостосунків, через які учасникам транслюються зовнішні вимоги до їх психіки. У змістовному полі взаємодій і взаємостосунків оформлюються і можливі способи відповіді на вимоги соціальної ситуації розвитку.

Основними завданнями едукатора у фасилітаційній взаємодії є: забезпечити сприйняття вимоги соціальної ситуації розвитку (завдань освітнього процесу вишу) як особисто актуальних для студентів — учасників взаємодії, тобто створити умови для інтеріоризації вимог; активізувати створення (прояви) у змістовному полі взаємодії способів зворотного реагування на вимоги соціальної ситуації розвитку; зробити ці способи максимально доступними для сприйняття

і критичної оцінки учасниками взаємодії; підтримати спроби самостійного використання образних способів реагування (рішення) на виклики зовнішнього середовища. Отже, специфіка професійної діяльності міжнародників і відповідна їх підготовка до ефективного відтворення в контексті формування МК вимагають забезпечення фасилітаційного супроводу мовно-фахової підготовки студентів в освітньому середовищі вишу.

З'ясування напрямків фасилітаційного супроводу мовно-фахової підготовки майбутніх фахівців-міжнародників вимагає урахування необхідності виховання мовної толерантності носіїв національної духовності, шанувальників рідної та інших мов. Такий підхід спонукає студентів глибше вивчати питання, що стосуються особливостей світогляду, історії, культури, характеру, менталітету інших народів. Отже, система завдань для них спрямовується на розгляд мовної картини світу українського народу в контексті культури інших народів.

Результатом ефективної мовно-фахової підготовки студентів стає сформованість «мовного чуття», мовної індивідуальності, «дар слова» [7], тобто мовний, мовленнєвий та інтелектуальний компонент мовних здібностей, де невід'ємними складовими мовної індивідуальності виступають мовна свідомість, національний характер, національно-культурні традиції, культура мови, мислення, почуттів, поведінки особистості. Так мовно-фаховий рівень підготовки міжнародників віддзеркалюється у розвитку логіки мислення, коли студент на заняттях з іноземної мови вибудовує висловлювання інформативно, ситуативно, послідовно, логічно-зв'язано. Робота з автентичними текстами, довідниковою літературою допомагає студентам набувати навичок орієнтування у великому обсязі інформації, добирати необхідний матеріал, стимулювати їх дослідницьку діяльність. Спеціальні вправи сприяють швидкому опрацюванню різних комунікативних технік, усвідомленню принципів адекватного використання таких аспектів, як інтонація, швидкість мовлення, тембр голосу, міміка тощо.

Навчальний процес реалізується через контент-навчання з метою подолання розриву між професійною й іншомовною підготовкою студентів, що означає одночасне викладання іноземної мови і будь-якого предмета та є інтеграцією цілей вивчення предметів за фахом і викладання іноземної мови. Програма розробляється з урахуванням пізнавальних інтересів студентів і академічних потреб програми з метою подолання бар'єру між вивченням іноземної мови і фахових академічних предметів. Основний акцент робиться на засвоєнні додаткової інформації через іноземну мову, а розвиток мовленнєвих навичок відбувається у процесі набуття цієї інформації.

При розробленні педагогічних умов формування МК майбутніх міжнародників враховувалось і те, що концептуалізація національної культури як етноментального феномену на глобальному (євроінтеграційному) та локальному (освітологічному) рівнях вимагає впровадження у практику функціонування сучасних вишів науково обґрунтованого методичного інструментарію для етнологічного супроводу підготовки студентів до їх майбутньої професійної діяльності.

Дослідниця О. Гуренко [5] слушно зауважує, що освітній вимір реалізації функціоналу концепції міжкультурності детермінується забезпеченням умов для формування в особистості світоглядної настанови на конструктивне співробітництво через її залучення до світової культури, підготовки молоді до ефективної діяльності у поліетнічному і полікультурному суспільстві. Метою полікультурної освіти є формування особистості, вільної від негативних етнологічних стереотипів, здатної розуміти та поважати інші культури, жити в мирі й злагоді з людьми будь-яких національностей і віросповідань, готової до творчої життєдіяльності у полікультурному соціумі.

За Д. Чернілевським [8], професійний контекст компетентності фахівця детермінується не тільки його функціональною готовністю до виконання професійних завдань, а й особистісною готовністю до діяльності, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, які освоєні у навчанні. Вона проявляється як інтегративна якість особистості, пов'язана з об'єднанням професійних знань, умінь і способів діяльності, ціннісних відносин. У цій структурі саме ціннісні відносини, професійно-ціннісні орієнтації, мотиви діяльності фахівця впливають на ціннісну свідомість студентів, розвивають, коригують їх духовно-моральні уявлення. А відтак, осучаснення системи професійної підготовки фахівців у вишах пов'язується з тим, що саме концептуалізація системи настанов, відносин, принципів, уявлень, поглядів, переконань майбутніх працівників у процесі їх професійної підготовки забезпечує об'єктивний результат набуття компетентності та особистісного самовизначення.

Отже, різноманіття художніх форм і жанрів дозволяє в цікавій і доступній для студентів формі розкрити нормативно-ціннісні відносини

людини і суспільства, людини і природи, людини і людини, формуючи їх етнологічний світогляд в освітньому середовищі вишу. Розширення етнологічного світосприйняття шляхом актуалізації значеннево-сенсового наповнення системи етнологічних знань національним та етносвітоглядним змістом у контексті майбутньої професійної діяльності у полікультурному просторі поступово стає визначальним вектором підготовки майбутніх фахівців в межах парадигми Діалогу Культур.

Кожна культурна традиція створює власну настанову, яка визначає процес сприйняття культурних феноменів, коло певних привілейованих образів, апріорі значущих для цієї культури. У кожному суспільстві наявний власний механізм засвоєння культурного коду, тому усвідомлення студентами гармонії співіснування культур, етносів, націй, народів, розвиток національної та етнологічної конгруентності, етнічної толерантності та етноемпатії вбачаються важливими для формування МК і виявляються у зміні ціннісних настанов і орієнтацій студентів як суб'єктів професійної діяльності відповідно до суб'єктів міжкультурної взаємодії, забезпеченні їх статусу як суб'єктів навчально-виховного процесу.

Таким чином, екстраполяція наукових узагальнень, що стосуються розробки концептуальних засад мовно-фахової та етнологічної підготовки студентів на предмет дослідження, дає можливість визначити такі педагогічні умови: систематизація та узагальнення знань студентів щодо специфіки міжкультурної комунікації; забезпечення фасилітаційного супроводу їх мовно-фахової підготовки; концептуалізація етнологічного світоглядної настанови майбутніх фахівців з міжнародних відносин, що уможливорюється доведенням позитивного впливу на рівень сформованості МК.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем, пов'язаних з формуванням досліджуваного конструкту. З подальшим розвитком галузі міжнародних відносин в аспекті Діалогу Культур, а отже потребою нового часу у підготовці компетентних представників соціальної галузі є перспективним розширення спектру порівняння способів формування МК міжнародників у зарубіжних країнах.

ДЖЕРЕЛА

1. Авдєєва І.М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи : Навч. посіб. для студ. ВНЗ / І.М. Авдєєва, І.М. Мельникова. — Київ : Професіонал, 2007. — 293 с.
2. Воротняк Л.І. Моделювання ситуацій міжкультурної комунікації в процесі навчання іноземної мови магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах [Електронний ресурс] / Л.І. Воротняк // Вісник Нац. акад. Держ. прикордон. служби України. — 2010. — Вип. 3. — Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/Vnadps/20103/10vlpnz.pdf>
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С.У. Гончаренко. — Рівне : Волинські обереги, 2011. — 552 с.

4. Гончарова О.А. Формування міжкультурної компетентності студентів немовних спеціальностей в процесі навчання іноземної мови [Електронний ресурс] / О.А. Гончарова, А.В. Маслова // Наук. вісник Мелітопольського ДПУ. — 2011. — Режим доступу : http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/articles/2010/2_05.pdf
5. Гуренко О.І. Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття / О.І. Гуренко // 36. наук. пр. БДПУ. Серія: Педагогічні науки. — Бердянськ : БДПУ, 2009. — № 1. — С. 95–103.
6. Комарниціка В.А. Содержание обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей в контексте поликультурности / В.А. Комарниціка // Матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. «Стандарти мовної освіти в аспекті інтеркультурної комунікації». — Мелітополь : МВП ЗІЕІТ, 2009. — 111 с.
7. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : Монографія / О.М. Семенов. — Суми : ВВП «Мрія — 1» ТОВ, 2005 — 403 с.
8. Чернілевський Д.В. Полікультурна компетентність як складова творчого розвитку фахівця / Д.В. Чернілевський // Креативна педагогіка. — 2011. — № 4. — С. 13–18.
9. Юдіна О.В. Система вправ для навчання майбутніх менеджерів міжкультурного спілкування німецькою мовою / О.В. Юдіна // Іноземні мови. — 2009. — № 2. — С. 35–39.
10. Buttjes, D., Byram, M. (1991). *Mediating Languages and Cultures. Towards an international Theory of Foreign Language education*. Clevedon : Multicultural Matters, pp. 53–57.

REFERENCES

1. Avdieieva, I.M., Melnykova I.M. (2007). *Innovatsiyni komunikatyvni tekhnolohii v roboti kuratora akademhrupy* [Innovative communication technologies in the academic tutor groups]. *Navch. posib. dlia stud. VNZ* [Manual for students from universities]. Kyiv : Profesional, 293 p. (in Ukrainian).
2. Vorotniak, L.I. (2010). *Modeliuvannya sytuatsii mizhkulturnoi komunikatsii v protsesi navchannia inozemnoi movy mahistriv u vyschykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh* [Simulations of intercultural communication in the foreign language teaching masters in higher educational institutions]. *Visnyk Nats. akad. Derzh. prykordon. sluzhby Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of State Border Service of Ukraine]. Vol. 3. <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/Vnadps/20103/10vlipnz.pdf> (ukr.).
3. Honcharenko, S.U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]. Rivne : Volynski oberehy, 552 p. (in Ukrainian).
4. Honcharova, O.A., Maslova, A.V. (2011). *Formuvannya mizhkulturnoi kompetentnosti studentiv nemovnykh spetsialnostei v protsesi navchannia inozemnoi movy* [Formation of intercultural competence of students of non-linguistic specialties in learning a foreign language]. *Nauk. visnyk Melitopolskoho DPU* [Scientific Bulletin of Melitopol GPU]. http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/articles/2010/2_05.pdf (ukr.).
5. Hurenko, O.I. (2009). *Polikultura osvita v Ukraini: do sutnosti poniattia* [Multicultural Education in Ukraine: the essence of the concept]. *Zb. nauk. pr. BDPU. Ser. : Pedahohichni nauky* [Collected Works of BDPU : Teaching Science]. Berdians'k : BDPU, № 1, pp. 95–103. (in Ukrainian).
6. Komarnitskaya, V.A. (2009). *Soderzhaniye obucheniya inostrannomu yazyku studentov neyazykovykh spetsialnostey v kontekste polykulturnosti* [The content of foreign language teaching students language specialties in the context of multiculturalism]. *Materialy I Mizhmar. nauk.-prakt. konf. "Standarty movnoi osvity v aspekti interkulturnoi komunikatsii"* [Materials of the International Scientific Conference "Standards of language education in terms of intercultural communication"]. Melitopol : MVP ZIEIT, 111 p. (in Russian).
7. Semenoh, O.M. (2005). *Profesiina pidhotovka maybutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury* : Monohrafiia [Professional training of future teachers of Ukrainian language and literature : Monograph]. Sumy : VVP "Mriia — 1" TOV, 403 p. (in Ukrainian).
8. Chernilevskiy, D.V. (2011). *Polikultura kompetentnist yak skladova tvorchoho rozvytku fakhivtsia* [Multicultural competence as part of a creative professional]. *Kreatyvna pedahohika* [Creative pedagogy], № 4, pp. 13–18. (in Ukrainian).
9. Yudina, O.V. (2009). *Systema vprav dlia navchannia maibutnikh menedzheriv mizhkulturnoho spilkuvannia nimetskoio movoio* [The system of exercises to train future managers intercultural communication in German]. *Inozemni movy* [Foreign languages], № 2, pp. 35–39. (in Ukrainian).
10. Buttjes, D., Byram, M. (1991). *Mediating Languages and Cultures. Towards an International Theory of Foreign Language Education*. Clevedon : Multicultural Matters, pp. 53–57.

Рецензент — доктор політичних наук, професор І.М. Коваль

Прийнято до друку — кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Терентьєва (березень 2015)